

GRZEGORZ GODAWA, *Pedagogia bliskości międzyludzkiej*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2023, ss. 350. ISBN 978-83-8294-289-7.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rped24164.12>

Recenzowana publikacja podejmuje temat bliskości w perspektywie pedagogicznej. Autor zauważa, że społeczeństwo po pandemii COVID-19 potrzebuje uczyć się na nowo nawiązywania i budowania bliskości międzyludzkiej, ważnej przynajmniej z kilku powodów. Bliskość jest kluczowym elementem budowania zdrowych i satysfakcjonujących relacji międzyludzkich, jest istotna również w kontekście udzielania sobie wsparcia emocjonalnego, gdyż możliwość dzielenia się uczuciami i doświadczeniami z bliskimi osobami pomaga radzić sobie ze stresem i trudnościami. Dodatkowo jest ona ważna dla rozwoju społecznego jednostki. Poprzez interakcje z innymi ludźmi uczymy się norm społecznych, umiejętności komunikacyjnych i współpracy. W końcu kategoria bliskości międzyludzkiej nie bez znaczenia pozostaje w kontekście rodziny, ponieważ jest kluczowa dla budowania zdrowego środowiska rodzinnego. Rodzina jest podstawowym środowiskiem wychowania, a wzajemna bliskość jest kluczowa dla dobra psychicznego i emocjonalnego jej członków. Recenzowana monografia opisuje każdy z tych powodów w kontekście pedagogii bliskości. Autor z niezwykłym wyczuciem przeprowadza czytelnika przez kolejne rozważania dotyczące różnych ujęć bliskości. Zwraca m.in. uwagę na interesujący wątek, jakim jest haptyczny wymiar bliskości. Autor pisze: „Dotyk jest znakiem obecności, sposobem przekazywania emocji i wyrazem empatii. Dzięki niemu można też okazać zaufanie. Powstrzymanie się od dotyku może być jednak również zachowaniem odpowiedzialnym, co wskazuje na etyczny wymiar tej formy bliskości” (s. 170). Analiza dotyku w perspektywie budowania relacji niewątpliwie przyczynia się do głębszego zrozumienia badanego zjawiska i dodaje nową, wartościową perspektywę do całości prowadzonych badań.

Monografia licząca 350 stron zawiera osiem rozdziałów, z których trzy (rozdz. 1–3) otwierają się na wyniki interdyscyplinarnej analizy literatury przedmiotu. Publikacja zawiera obszerną listę literatury źródłowej, a zamieszczone w niej cytowane pozycje bibliograficzne są zróżnicowanym źródłem informacji naukowej z zakresu pedagogiki, filozofii oraz teologii.

W rozdziałach teoretycznych autor przedstawia m.in. etymologię słowa „bliskość” i ujęcie tego zjawiska z różnych perspektyw. Zwraca uwagę na wychowawczy wymiar bliskości, podkreślając znaczenie zarówno edukacji przybliżającej, jak i edukacji formalnej. Skupia się również na temacie bliskości w kontekście sytuacji związanych z chorobą, społeczną izolacją oraz doświadczeniem cierpienia.

Kolejne rozdziały są precyzyjną analizą wyników badań empirycznych prowadzonych przez autora. Wywiady pogłębione zostały przeprowadzone i opracowane zgodnie z założeniami konstruktywistycznej teorii ugruntowanej. Autor poszukuje odpowiedzi na postawiony problem główny, wyrażający się w pytaniu, czym charakteryzuje się bliskość międzyludzka i jak jest realizowana pedagogia bliskości. Określa również problemy szczegółowe zawarte w czterech pytaniach. Godawa zaprosił do udziału w badaniach jakościowych 48 osób, które aktywnie uczestniczą w obszarze opieki zdrowotnej, podejmując pracę zawodową lub angażując się jako wolontariusze w proces leczenia, opieki oraz towarzyszenia chorym w szpitalach, hospicjach i innych placówkach medycznych. Należy zauważyć, że prowadzenie badań jakościowych jest zadaniem wymagającym, jednak autor wykonał je z wyjątkową starannością i dokładnością. Analizy cechuje bowiem umiejętność uchwycenia subtelnych niuansów badanego zagadnienia oraz rzetelność w prezentacji wyników.

Na podstawie analiz wypowiedzi respondentów autor wskazuje m.in. na kategorię bliskości w rodzinie, związek bliskości z wychowaniem oraz na fenomen bliskości w sytuacji choroby i cierpienia. Szczególnie interesujący wątek został poruszony w części dotyczącej wychowania do bliskości w rodzinie, w której autor poddaje analizie rozumienie wychowania i oddziaływań wychowawczych w kontekście budowania bliskości i uczenia się jej. Egzemplifikacją tego jest wypowiedź respondentki: „Bliskość trzeba «karmić», żeby nie zanikła. Rozmowy, listy, potem SMS-y, a co najważniejsze spotkania. Bez tego nawet najgłębsze relacje obumierały, a osoby bliskie stawały się jakby nieznane” (s. 165). Cytat wskazuje na ważny aspekt w budowaniu i utrzymywaniu relacji – konieczność aktywnego zaangażowania i regularnych interakcji. Godawa kilkakrotnie przypomina o potrzebie dbania o relacje interpersonalne, zwłaszcza w czasach społeczeństwa wyłaniającego się po pandemii COVID-19.

Warto nadmienić, iż w monografii izolacja społeczna w pandemii została opisana jako czynnik osłabiający bliskość. Jak słusznie podkreśla autor, izolacja pogłębiała poczucie braku sensu życia, separacji i samotności, co często wiązało się z lękiem o zdrowie i bezpieczeństwo własne oraz bliskich. Obrazuje to wypowiedź respondentki:

Ludzie nie chcieli żyć. Mówili, że jak tak dalej będzie, jeśli to tak dłużej potrwa, to jest to bez sensu. Taka właśnie bezsensowność życia: nie mam drugiej osoby, nie widzę ich, nie mogę się z nimi skontaktować, więc w ogóle to życie jest bez sensu (s. 263).

Bliskość międzyludzka jest ważnym elementem ludzkiego doświadczenia, wpływającym na zdrowie psychiczne, emocjonalne i społeczne.

Recenzowana monografia ma charakter interdyscyplinarny. Stanowi ona niezwykle przydatne źródło wiedzy dotyczącej pedagogii bliskości międzyludzkiej. Staranne i wnikliwe analizy komponentów bliskości, ze szczególnym zwróceniem uwagi na bliskość w rodzinie oraz w trudnych sytuacjach życia, wnoszą cenny wkład w analizę społeczeństwa wyłaniającego się z pandemii COVID-19. Niezwykle wartościowe i zasługujące na uwagę są wypowiedzi respondentów. Ich perspektywy dostarczają cennych wglądów oraz głębokiego zrozumienia bliskości w różnych kontekstach. Bardzo cenne są zawarte na końcu książki

wnioski dotyczące praktyki pedagogicznej. Autor przedstawił postulaty i rekomendacje dla obszaru wsparcia i edukacji, co jest dodatkowym walorem monografii, gdyż potencjalnym czytelnikiem może być zarówno teoretyk, badacz, jak i praktyk stykający się z opisanymi zjawiskami w swojej codziennej pracy.

Dr Paulina Rzewucka
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
e-mail: paulina.rzewucka@upjp2.edu.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4095-5544>